

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ»

УДК 368.027330.14

Опешко Н. С., викладач
кафедри управління фінансовими послугами
ХНЕУ ім. С. Кузнеця,

Страхування є важливою галуззю економіки, яка надає населенню та суб'єктам господарювання страховий захист, а також формує значні за обсягом інвестиційні ресурси для розвитку економіки. Основною умовою забезпечення здатності страхового сектору здійснювати власні функції, зокрема виконувати зобов'язання перед клієнтами, є наявність у страхових компаній достатнього обсягу капіталу. Тому питання розвитку теоретичних аспектів визначення достатності капіталу страхової компанії набуває особливої актуальності

Метою статті є розробка теоретичних положень з визначення сутності поняття «достатність капіталу страхової компанії».

Визначенню достатності капіталу фінансових установ присвячені дослідження О. Антіпової [1], Р. Богдалова [2], О. Герасимової [3], Л. Гиляровської та С. Паневіної [4], О. Дзюблюка [5], А. Жексембиної [6], Т. Костериної [7], К. Мельника [8], Е. Ріда [9], В. Стельмаха [10], Н. Супрун [11], А. Ткача [12], Ж. Торяник [13], Г. Фетисова [14] та ін.

Наведені у роботах [1–14] визначення сутності терміну «достатність капіталу» значною мірою відрізняються і потребують додаткового уточнення. Для цього було здійснено декомпозицію понять на основні складові за такими ознаками порівняння: ключове слово, що використовується для характеристики об'єкта; об'єкт; функції об'єкта; умови функціонування об'єкта. Результати декомпозиції представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Морфологічний аналіз поняття «достатність капіталу»

Ознака порівняння	Структурний склад поняття
1	2
Ключове слово, що використовується для характеристики об'єкта	загальна оцінка [1, 5], ступінь захисту [1], засіб [1], здатність [2, 3, 4, 9, 8, 13, 14], стан [6], характеристика [7], показник [10], сума [11], ступінь [12]

Продовження табл. 1

1	2
Об'єкт	надійність банку [1, 5, 9], інтереси кредиторів та вкладників [1], ризики [1], ймовірність неплатоспроможності [1], капітал [2, 6], фінансова установа (банк чи страхова компанія) [3, 4, 8, 13, 14], залежність між величиною капіталу та ризикованістю діяльності банку [5], стійкість діяльності банку [7], власний капітал [11], капіталізація банку [12]
Функції об'єкта	виконувати функції [2, 6, 10], відповідати стратегічним і тактичним завданням фінансової установи [2], компенсувати непередбачувані збитки (втрати) [3], продовжувати надавати в такому ж обсязі і такої ж якості традиційний набір послуг [4, 13, 12], дотриматися певних умов [6], здійснювати витрати на власну діяльність [8], компенсувати втрати [9, 8, 14], попереджувати банкрутство [9, 14], захищати клієнтів [11], поліпшувати якість послуг [14], продовжувати здійснювати страхову діяльність [8], продовжувати викуповувати страхові зобов'язання [9]
Умови функціонування об'єкта	виникнення ризиків у діяльності [3], незалежно від можливих збитків [4, 13], виникнення різних ризиків за активними операціями банку [7], виникнення різних форс-мажорних обставин [11]

Наведену в табл. 1 сукупність морфологічних одиниць, які використовуються різними вченими для визначення функціональної складової поняття «достатність капіталу», розділено на три групи за критерієм їх відповідності такій ключовій умові: чи відповідає морфологічна одиниця функціональному призначенню власного капіталу в діяльності страхової компанії (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація морфологічних одиниць декомпозиції поняття «достатність капіталу» за ознакою порівняння «функції об'єкта»

Морфологічні одиниці, що не відповідають ключовій умові визначення функцій об'єкта	Узагальнені визначення функцій об'єкта	Вузькоконкретизовані визначення функцій об'єкта
Продовжувати надавати в такому ж обсязі і такої ж якості традиційний набір послуг Продовжувати здійснювати страхову діяльність Здійснювати витрати на власну діяльність Компенсувати втрати Поліпшувати якість послуг	Виконувати функції Відповідати стратегічним і тактичним завданням фінансової установи Дотриматися певних умов Попереджувати банкрутство Захищати клієнтів	Компенсувати непередбачувані збитки (втрати) Продовжувати викуповувати страхові зобов'язання

Як видно із табл. 2, до першої групи морфологічних одиниць віднесено визначення, які не відповідають функціональному призначенню власного капіталу в діяльності страховиків. Так, страхова компанія може продовжувати здійснювати страхову діяльність, надавати в такому ж обсязі та такої ж якості традиційний набір послуг, здійснювати витрати на власну діяльність, поліпшувати якість послуг, але при цьому, у разі виникнення непередбачуваних збитків, обсягу її власного капіталу може виявитися недостатньо для виконання усіх зобов'язань. Це обумовлено тим, що власний капітал не є джерелом фінансування операційних витрат, а є джерелом покриття непередбачуваних збитків у випадку, якщо всі інші джерела фінансових ресурсів вичерпані. Усі очікувані витрати страхової компанії повинні закладатися у структуру тарифів, покриватися за рахунок доходів від страхової або інвестиційної діяльності, коштів страхових резервів, а не компенсуватися безпосередньо за рахунок власного капіталу.

Друга група морфологічних одиниць (табл. 2) без додаткового уточнення не дозволяє надати змістовне визначення поняття «достатність капіталу». До групи визначень, які найбільш конкретизовано відображають функції власного капіталу страхової компанії, віднесено здатність капіталу компенсувати непередбачувані втрати та продовжувати виконувати страхові зобов'язання.

Очікувані втрати розраховуються як середній рівень втрат, що виникають при проведенні страхових та інших фінансових операцій. Дані втрати не повинні покриватися за рахунок власного капіталу. Непередбачувані втрати виникають у разі відхилення фактичних втрат від очікуваних. При цьому обсяг власного капіталу має бути таким, щоб повною мірою компенсувати непередбачувані втрати та забезпечувати здатність страхової компанії продовжувати виконувати страхові зобов'язання.

Непередбачувані втрати – це ймовірнісна величина, яка визначається на певний період часу в майбутньому (часовий горизонт) при заданому довірчому рівні. Часовий горизонт залежить від сукупності чинників: ліквідності інструментів у інвестиційному портфелі страхової

компанії; специфіки побудови системи управління; конкурентної позиції страхової компанії на ринку; прийнятих до розгляду видів ризику; вимог наглядових органів тощо.

В більшості методиках оцінки достатності капіталу страхових компаній

використовується часовий горизонт тривалістю один рік. З практичної точки зору, часовий горизонт має відповідати періоду часу, необхідному для нейтралізації портфеля ризиків страхової компанії. Останнє може бути досягнуто шляхом ліквідації портфеля або за рахунок залучення додаткового обсягу власного капіталу. Окрім того, у практичній діяльності страхових компаній можуть використовуватися відмінні часові горизонти для різних видів ризику.

Втім, на думку автора, різниця у часових горизонтах для різних видів ризиків може призвести до виникнення проблеми зіставлення результатів оцінок. Тому з метою здійснення узгодженого управління достатністю капіталу страхової компанії доцільніше використовувати однорічний часовий горизонт.

Довірчий рівень характеризує ймовірність настання певної події, як правило, обирається в межах від 90 до 99,9 % [15]. Залежно від цілей суб'єктів, зацікавлених у результатах діяльності страхової компанії, достатній обсяг капіталу може визначатися з різним довірчим інтервалом.

За результатами проведеного морфологічного аналізу запропоновано визначення поняття «достатності капіталу страхової компанії» як обсягу власного капіталу, який забезпечує здатність страхової компанії в рамках визначеного зацікавленими сторонами довірчого інтервалу та часового горизонту виконувати страхові зобов'язання в розмірі, який не може бути покритий страховими резервами, а також покривати інші непередбачувані збитки в діяльності.

Удосконалення зазначеного поняття актуалізувало потребу у визначенні пріоритетного підходу до оцінювання достатності капіталу без чого є неможливим розроблення методичного забезпечення управління достатністю капіталу страхової компанії.

Література

1. Антипова О. Н. Международные стандарты банковского надзора / О. Н. Антипова. – Москва : Центр подготовки персонала ЦБ РФ, 1997. – 67 с.
2. Богдалов Р. Х. Собственный капитал банка и управление им : автореф. дис...канд. экон. наук: спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Р. Х. Богдалов. – Москва, 2003. – 23 с.
3. Герасимова Е. Б. Феноменология анализа финансовой устойчивости кредитной организации : монография / Е. Б. Герасимова. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 391 с.
4. Гиляровская Л. Т. Комплексный анализ финансово-экономический результатов деятельности банков и его филиалов : уч. пособ / Л. Т. Гиляровская, С. Н. Паневина. – СПб, 2003. – 240 с.
5. Дзюблюк О. В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин / О. В. Дзюблюк. – Тернопіль: Тернопіль, 1996. – 140 с.
6. Жексембина А. Е. Капитализация банковского сектора Республики Казахстан: состояние и пути повышения : автореф. дис...канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / А. Е. Жексембина. – Алматы, 2009. – 29 с.
7. Костерина Т. М. Банковское дело : учеб. для вузов / Т. М. Костерина. – М. : Изд. центр ЕАОИ, 2009. – 360 с.
8. Мельник К. С. Развитие подходов к оценке достаточности капитала в свете нового Базельского соглашения по капиталу : автореф. дис...канд. экон. наук : спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / К. С. Мельник. – СПб, 2007. – 24 с.
9. Коммерческие банки / [Э. Рид, Р. Коттер, Э. Гилл, Р. Смит, под. общ. ред. Э. Рида] – М. : Космополис, 1991. – 187 с.
10. Стельмах В. С. Енциклопедія банківської справи України / В. С. Стельмах. – К. : Молодь, Ін-Юре, 2001. – 680 с.
11. Супрун Н. В. Проблеми оцінки достатності капіталу страхових компаній / Н. В. Супрун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – № 8. – С. 79-89.

12.Ткач А. Ю. Критерии оценки достаточности капитала коммерческого банка / А. Ю. Ткач // Модели управления в рыночной экономике: Сборник научных трудов. – Вып. 11. – Донецк: ДонНУ, 2008. – 314 с.

13.Торяник Ж. І. Забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків : автореферат дис...канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ж. І. Торяник. – Суми, 2008. – 20 с.

14.Фетисов Г. Г. Устойчивость банковской системы и методология ее оценки / Г. Г. Фетисов. – М. : Экономика, 2003. – 394 с.

15.Глубокий В. Природа економічного капіталу та його роль у діяльності банку / В. Глубокий // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 1. – С. 83-92.

Опубліковано в авторській редакції